

Utomstående i universitetens styrelser – är de demoner med uppgift att eliminera humaniora, eller ett tillskott i universitetsförvaltningen? Vardagen ligger dessbättre däremellan.

Utomstående demoner?

En dryg månad innan en ny universitetslag ska klubbas igenom av riksdagen får regeringen bakläxa av grundlagsutskottet. Kravet på en utomstående majoritet i universitetens styrelser strider mot grundlagen.

Det är pinsamt för regeringen. Men se vad det är. Utskottet tar ställning enbart till om lagförslaget är förenligt med grundlagen. Man säger ingenting om det ändamålsenliga i regeringens förslag. Nejet av utskottet är ett skydd av den grundlagsenliga autonomi – inte ett substantiellt inlägg om det önskvärda i utomstående styrelsemedlemmar.

Onsdagens offentlighet kring utskottets beslut tenderade blanda samman de två aspekterna.

Det är en del av universitetens anatomi att de är svårstyrda enheter. Den fria forskningen genererar forskare som ogärna underordnar sig det utanförhögande samhällets krav. Försvaret av det rådande är i regel värtaligt.

Men ingen är hindrad att se proportionerna. Insatserna är inte så stora som de ter sig.

Den nya lagen skulle ge universiteten bättre möjligheter när det gäller medelanskaffning. Universiteten får bygga upp sin egen ekonomi – utanpå den garanterade basström av finansiering som regeringen till och med lovade höja i ett rambeslut för drygt ett år sedan.

Staten har med andra ord förbundit sig att öka anslagen för grundforskning.

På detta skulle universiteten aktivt få lägga en aktivt insamlad ekonomisk skiva.

I debatten har den utifrån kommande finansieringen ansetts komma från företag. Lägg till detta kravet från regeringens sida att hälften av styrelsemedlemmarna skulle komma utifrån – inklusive ordföranden. Den formella majoriteten ligger då i händerna på de utomstående.

Är det ett hot mot universitetens autonomi? Grundlagsutskottet besvarar inte den frågan, ska inte göra det.

Men **följden** blir att undervisnings-

Torbjörn Kevin

15. 5. 2009

ministeriet och regeringen måste skriva om lagtexten och tolka autonomi just så, som en rätt för universiteten att själva avgöra hur stor andelen utomstående ska vara. Staten ska inte diktera.

Man kan stanna för att majoriteten kommer utifrån. Men valet är universitetens.

Styrelsefrågan har blivit stor för att den ligger i samma lagförslag som ger universiteten möjligheter att samla in icke-statliga medel.

För båda frågorna gäller att det utomstående definieras som företag. Utomstående pengar antas komma från företag, utomstående styrelsemedlemmar från näringslivet. Då ser det lätt ut som en potentiell dubbelattack mot den fria forskningen.

Praktiken i den stora världen säger annat. Globalt sägs den största andelen donerade medel komma från privatpersoner, på följande plats kommer stiftelser och fonder och på tredje plats företag, vars andel av finansieringen sägs ligga kring 10-15 procent. (Uppgifterna är Antti Karjalainens, forskningsdirektör vid Finlands Londons-institut, HS 11.5.2009.)

Karjalainens siffror är sannolikt ett globalt medeltal. Länder som USA har fler stenrika alumner som gärna kommer i häg sin alma mater.

Vi kan i dag inte veta mycket om hur medel flyter in i 2010-talets finländska universitet.

Men grundfrågan kvarstår: Är utomstående styrelsemedlemmar och icke-statliga pengar ett hot mot den akademiska friheten?

Konspirationssinnade tänker sig en framtid där utifrån kommande pengar i högre grad satsas på ekonomi och teknik medan humaniora får slicka sår och ty sig till statligt plåster (=basfinansieringen.)

Om 10-15 år händer då följande: Staten drar ned på basfinansieringen och det drabbar humaniora. En faktisk omstrukturering har skett.

Men hur sannolikt är det scenariet? Är det troligt att staten iklär sig buffelrollen och snävar in den nationella

forskning vars bredd är ett livsvillkor för en liten nation?

Vidare på risklinjen: Hur stor är sannolikheten att utifrån kommande styrelsemedlemmar ser det som sin uppgift att attackera humaniora?

Det är knappast företagssanerare eller andra stereotyper som **universitetets valkollegium väljer in** när de får chansen att plocka in icke-universitetsfolk (det har man f.ö. redan i dag, regeringens majoritetsklausul var en upptrappning av fenomenet.)

Utomstående donatorer väljer inte styrelsen.

Helsingfors universitet hade klokhet nog att välja in t.ex. Jacob Söderman.

– Jag har svårt att förstå vad man kan vara rädd över i det, säger den pragmatiske riksdagsledamoten i gårdagens Suomenmaa.

Det ändrade formella läget – det grundlagsvidriga i kravet på utomstående majoritet – är en skönhetsfläck för regeringen. Grundlag ska respekteras.

Men i praktiken kommer universiteten att välja för dem nyttiga styrelsemedlemmar. De kan komma från näringslivet men också från kultur- eller organisationssektorn.

Primärt kommer valkollegierna att se till personernas kvalitet – inte till kategori. Som medlem i styrelsen förutsetts varje medlem se till hela högskolans bästa.

Visst, den som enbart ser faror i näringslivets medverkan kan finna ytterrandet naivt.

Farligare är dock en demonisering av allt näringslivsrelaterat. Det är en omvärldsanalys som inte imponerar.

